ENW'R PWYLLGOR	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
DYDDIAD Y CYFARFOD	22 Mai 2025
TEITL YR EITEM	HUNANASESIAD CYNGOR GWYNEDD 2024/25
AMCAN	Cyflwyno drafft o'r prif faterion i'w cyfarch o fewn dogfen Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2024/25 ar gyfer ystyriaeth y pwyllgor.
ARGYMHELLIAD	Gofynnir i Aelodau ystyried y materion a gyflwynir ar gyfer 2024/25 gan gynnig unrhyw sylwadau ac argymhellion ynghyd ac unrhyw faterion ychwanegol y dylid eu cynnwys.
AELOD CABINET	Cynghorydd Nia Jeffreys, Arweinydd y Cyngor
AWDUR	Dewi W. Jones, Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor

1. CEFNDIR

1.1 Dyma adroddiad sy'n cyflwyno drafft o'r prif faterion i'w cynnwys yn Hunanasesiad y Cyngor ar gyfer 2024/25. Nodir fod yr hunanasesiad yn ofyn statudol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

1.2 Fel yn y blynyddoedd diwethaf, bydd Hunanasesiad y Cyngor yn cael ei ymgorffori o fewn yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol. Bydd yr Adroddiad Perfformiad a Hunanasesiad ar gyfer 2024/25 yn cael ei strwythuro er mwyn adlewyrchu fformat Cynllun Cyngor Gwynedd 2023-28.

1.3 Noda canllawiau statudol fod angen cynnwys y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn y broses hunanasesu gan roi cyfle iddynt gyflwyno unrhyw sylwadau ac argymhellion.

1.4 Yn y gorffennol mae'r Pwyllgor wedi nodi dymuniad i gael darparu mewnbwn yn gynt yn y broses yn hytrach na darparu sylwadau/argymhellion ar ddiwedd gopi drafft terfynol o'r ddogfen cyn iddi gael ei chyflwyno i'r Cabinet. Er mwyn ceisio ymateb dyma gyflwyno'r prif faterion y bwriedir eu cynnwys o fewn yr hunan asesiad ar gyfer 2024/25 (Atodiad 1) fel bod cyfle i'r Pwyllgor gyflwyno sylwadau ac argymhellion a hefyd i adnabod os oes unrhyw faterion eraill y dylid eu cynnwys o fewn yr hunanasesiad lawer yn gynt na'r arfer.

1.5 Bydd y Cyngor wedyn angen ystyried y sylwadau/argymhellion hyn wrth lunio'r ddogfen hunanasesiad ar gyfer ei chyflwyno yn ffurfiol i'r Pwyllgor hwn, y Cabinet a'r Cyngor Llawn yn ôl y drefn arferol yn fuan yn yr hydref. Bydd y broses o baratoi'r Adroddiad Blynyddol yn dilyn yr un amserlen.

2. HUNANASESIAD O BERFFORMIAD Y CYNGOR

2.1. Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn darparu ar gyfer fframwaith deddfwriaethol newydd a diwygiedig ar gyfer etholiadau llywodraeth leol,

democratiaeth, llywodraethu a pherfformiad. Mae’n disodli’r ddyletswydd a nodir ym Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

2.2. Golyga hyn bod yn rhaid i Gyngor lunio adroddiad hunanasesu mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol. Mae'n rhaid i'r adroddiad nodi ei gasgliadau ynghylch i ba raddau y bodlonodd y gofynion perfformiad yn ystod y flwyddyn ariannol honno, ac unrhyw gamau y mae'n bwriadu eu cymryd, neu y mae wedi'u cymryd eisoes, er mwyn cynyddu'r graddau y mae'n bodloni'r gofynion perfformiad. Y gofynion perfformiad yw i ba raddau:-

i. y mae’n arfer ei swyddogaethau yn effeithiol;
ii. y mae’n defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol;
iii. y mae gan y Cyngor drefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau gofynion i. a ii

2.3. Ar ei lefel symlaf, mae a wnelo hunanasesu â'r ffordd y mae'r Cyngor yn bodloni'r gofynion perfformiad ac yn ymateb i’r cwestiynau canlynol:

- Pa mor dda rydyn ni’n gwneud?
- Sut rydyn ni’n gwybod hynny?
- Beth allwn ni ei wneud yn well a sut?

2.4. Fel y nodwyd eisoes mae dyletswydd i gyhoeddi adroddiad sy'n nodi casgliadau'r hunanasesiad unwaith mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol ac i gwblhau’r gwaith “cyn gynted ag bo’n rhesymol ymarferol ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol y mae’n ymwneud â hi.”

2.5. Nodir dyletswydd hefyd i ymgynghori o leiaf unwaith mewn blwyddyn ariannol gyda phobl leol, busnesau lleol, staff y Cyngor a’r undebau llafur. Dylid defnyddio’r ymgynghoriadau hyn i gael adborth ar y graddau y mae'r awdurdod yn cyflawni'r gofynion perfformiad.

2.6. Mae’r Cyngor eisoes yn casglu llawer o’r dystiolaeth ac yn cyhoeddi dogfennau sy’n cynnwys y math o wybodaeth sy’n ddisgwyliedig i ni ei gynnwys o fewn yr hunanasesiad. Mae hyn yn cynnwys dogfennau megis (ond ddim yn gyfyngedig i) adroddiadau blynyddol Perfformiad, Cydraddoldeb, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a’r Datganiad Cyfrifon Blynyddol. Nodir hefyd fod yna gyswllt agos rhwng y ddogfen hon a’r Datganiad Llywodraethu Blynyddol sy’n cael ei chyflwyno i’r un cyfarfod. O ganlyniad, rydym wedi ceisio cadw’r ddogfen hunan asesiad yn gymharol gryno gan gyfeirio tuag at nifer o’r dogfennau lle ceir gwybodaeth bellach er mwyn ceisio osgoi dyblygu.

2.7. Y Grŵp Llywodraethu sydd wedi arwain/cymryd trosolwg o’r broses hyn o fewn y Cyngor er mwyn sicrhau fod y gwaith yn cael ei berchnogi a’i arwain ar lefel strategol. Nodir hefyd fod Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi cael cyfle i ddarparu sylwadau ar fersiwn ddrafft dros yr wythnosau diwethaf.

2.8. Fel y nodir uchod mae angen cynnwys y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn y broses er mwyn rhoi cyfle iddynt gyflwyno unrhyw sylwadau ac argymhellion fel yr amlinellir yn y blwch isod (sydd wedi ei dynnu'n uniongyrchol o'r ddogfen).

> **<u>Cynnwys pwyllgor llywodraethu ac archwilio'r cyngor</u>**
> *Para 2.40 Mae'n rhaid i'r Cyngor drefnu bod drafft o'i adroddiad hunanasesu ar gael i'w bwyllgor llywodraethu ac archwilio. Mae'n rhaid i'r pwyllgor adolygu'r adroddiad drafft a gall wneud argymhellion ar gyfer newidiadau i'r casgliadau neu'r camau y mae'r cyngor yn bwriadu eu cymryd.*
> *Para 2.41 Os na fydd y Cyngor yn gwneud newid a argymhellwyd gan y pwyllgor llywodraethu ac archwilio, mae'n rhaid iddo nodi'r argymhelliad a'r rhesymau pam na wnaeth y cyngor y newid yn yr adroddiad hunanasesu terfynol.*

2.9. Byddai peidio â chyhoeddi Hunanasesiad yn debygol o arwain at argymhellion statudol gan Archwilio Cymru, fyddai hefo goblygiadau i enw da'r Cyngor.

2.10. Fel yr adroddwyd i'r Pwyllgor hwn fis Medi 2024, mae'n fwriad gan y Cyngor i gynnal Asesiad Perfformiad Panel, fydd yn cynnwys aelodau annibynnol. Yn wreiddiol bwriadwyd gwneud hyn fis Tachwedd y llynedd, ond oherwydd y newidiadau gwleidyddol fu yn y Cyngor newidiwyd hyn i fis Mawrth 2026. Mae angen cynnal Asesiad Panel o leiaf **unwaith** o fewn cylch etholiadol ac mae'n gysylltiedig â'r ddyletswydd i fod yn cynnal hunanasesiadau blynyddol ar berfformiad gyda'r dogfennau hyn yn ffurfio rhan o'r sail dystiolaeth.

3. CAMAU NESAF

3.1. Yn dilyn derbyn sylwadau/argymhellion gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bydd y gwaith o lunio'r hunanasesiad yn parhau a bydd ystyriaeth gan y Cabinet o ran cynnwys.

3.2. Bydd drafft o'r Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor hwn ym mis Medi pryd y bydd cyfle i ddarparu sylwadau/argymhellion ar y drafft terfynol yn unol â'r drefn yn y gorffennol. Yn dilyn hyn bydd y ddogfen, ynghyd â unrhyw sylwadau neu argymhellion gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar yr hunanasesiad yn cael eu cyflwyno i'r Cabinet ym mis Medi ac i'r Cyngor Llawn ar gyfer ei gymeradwyo ar y 3ydd o Hydref, 2024.

4. ARGYMHELLIAD

4.1. Gofynnir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ystyried y materion a amlinellir ar gyfer Hunanasesiad 2024/25 sy'n ymddangos yn Atodiad 1 a chynnig sylwadau/argymhellion ar gyfer newidiadau os oes rhai ynghyd â unrhyw ychwanegiadau.

Atodiad 1 – Prif faterion ar gyfer Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2024/25